

RICHARD WILLIAMS

Ayrton Senna

ŽIVOT A SMRT
AYRTONA
SENNY

m

m a
m a

ğ

Richard Williams

**Život a smrt
Ayrtona Senny**

Překlad
Matúš Pavlík

m a
m a š

Richard Williams
Život a smrt Ayrtona Senny

První vydání

Copyright © Richard Williams 1995, 1999
Czech edition © Nakladatelství MAMAŠ 2024
Všechna práva vyhrazena

ISBN 978-80-8268-156-0

Pro mého tátu

*„Podle Beylea nemáme posuzovat člověka
podle jeho slov, ani podle toho, co píše.
A já dodávám, že ani podle jeho činů.“*

Albert Camus, Zápisků VI

Víra hory přenáší, ale nepřidá ruce na rychlosti.“
z filmu El Dorado (1967)

KAPITOLA PRVNÍ

Když let RG723 zamával svým doprovodným stíhačkám a zamířil na přistání, aby ho naposledy přivezl domů, na východě se objevil první sluneční paprsek. Velké letadlo se blížilo od východu slunce k São Paulu, a podél cest mezi letištěm a předměstími se už shromažďovali lidé. Přijely jich miliony a možná ještě více, nesli vlajky a transparenty, neskrývali slzy a nářek.

Po jedenáctihodinové cestě z Paříže vedl kapitán Gomes Pinto stroj McDonnell Douglas MD-11 se zvláštním nákladem na palubě přes moderní výškové budovy i chudé čtvrti s chatrčemi. São Paulo je jedno z největších a nejošklivějších měst na světě, obrovské velkoměsto, kde se střetává nesmírné bohatství a nevýslovná chudoba, ale dnes ráno se všichni stali obyvateli jedné komunity, kterou spojuje smutek za jejich zlatého kluka, oblíbeného syna a šampiona.

V šest hodin a dvanáct minut přistálo letadlo na hlavní přistávací dráze letiště Guarulhos. Pasažéři, jejichž luxus byl omezen pouze na ekonomickou třídu, jeden po druhém vystoupili. Během následujících třiceti minut vynesli z byznys třídy vyleštěnou mahagonovou rakev s tělesnými pozůstatky Ayrtona Senny, spustili ji na zem a příslušníci brazilského letectva ji přenesli k čekajícímu hasičskému vozu, kde ji zakryli bandeirou, zelenožlutou národní vlajkou Brazílie. V šest hodin a čtyřicet pět minut ráno se hasičský vůz pod jasnou modrou oblohou rozjel

a před ním šlo sedmnáct příslušníků jízdní policie v bílém, kteří vedli kolonu na třicetikilometrové cestě do města.

Hned za areálem letiště našel taxikář mezeru k zaparkování na přeplněné travnaté krajnici. Vyskočili jsme z auta a vyběhli jsme na nedaleký svah, abychom se připojili k lidem lemujícím šestiproudou dálnici. Přišli jsme právě včas, abychom viděli procházet průvod. Vzadu na korbě hasičského auta sedělo po obou stranách rakve kvarteto kadetů v bílých čepicích ze školy vojenské policie, otočených dopředu a dozadu, kteří drželi stráž; dalších pět stálo na stupínku v zadní části vozu. Za ním, v proudu potlesku přítomných, následovala doprovodná vozidla a policejní dodávky. Jakmile projeli, s taxikářem jsme sklouzli zpět dolů strmým travnatým svahem, nasedli jsme do auta a hned nás to vtáhlo do provozu za kolonou.

Byla to obrovská zaprášená masa stovek aut všech tvarů, velikostí a v různém technickém stavu: otlučené Volkswageny Brouk a nablýskané Subaru, elegantní nové XR3 i velmi žádané džípy, taxíky a pick-upy, kamion Mack s brazilskou vlajkou velikosti domu. Všechny ty vozy přejížděly tam a zpět přes střední dělicí pás, některé se bezhlavě řítily v protisměru ve snaze doprovázet Sennu na jeho poslední cestě. Většina aut měla na čelním skle nalepenou jeho fotografii nebo černé šátky přivázané k anténě rádia. Na jednom z aut byl narychlo ručně namalován nápis: „Adeus Ayrton – Tricampeão“ (Sbohem, Ayrton – trojnásobný šampion). Z mnoha oken v okolních budovách visela brazilská vlajka, jejíž barvy rozprostřel proud větru – povědomý úkaz při tolika Sennových triumfálních odpoledních na okruzích celého světa.

Svědci tohoto představení, scény jako z filmu *Mad Max* na styl vítězného kolečka velké ceny F1, se v rodném městě Ayrtona Senny tlačili na chodnících, mostech, parapetech a v oknech svých rozpadajících se domů, tleskali svému šampionovi na jeho poslední cestě a neronili první ani poslední slzy. K doprovodu se přidaly motocykly a kola.

Když začala ranní špička, nápor mimořádného provozu ochromil město. Někdy jsme museli zastavit stejně jako lidé na ucpaných vedlejších cestách, vypnout motor a zvednout zrak k obloze, kde se vznášel a kroužil roj policejních a televizních vrtulníků, které označovaly postup kolony jako mračno letních mušek.

Když jsme projížděli tunelem Anhangabau, skupina motorkářů spustila chorál: „Olé, olé, olé, olé, Senna.“ Transparenty a čerstvě nastříkané graffiti byly vidět všude, visely z každého mostu, byly namalovány na každém čistém kousku zdi: „Obrigado Senna“ (Děkujeme, Senno), „Senna não morreu, porque os deuses não morrem“ (Senna není mrtvý, protože bohové neumírají) nebo „Obrigado, Senna por fazer nossos domingos felizes“ (Děkujeme ti, Senno, že díky tobě jsou naše neděle krásné).

Jak se průvod blížil k cíli, zpomalil. Motorkáři se vzdálili a jejich místo zaujala čestná stráž pikenýrů kavalerie: pět vpředu na bílých koních, další dva tucty s červenými kokardami na černých ocelových přilbách po stranách obklopovaly hasičský vůz, který se plazil přeplněným davem. Lidé s rukama nataženýma nad hlavami doprovázeli Sennu mohutným potleskem.

Pod růžovými květy pozdně kvetoucích stromů paneira jsem prošel kolem Paláce 9. července, parlamentu státu São Paulo, klasického díla betonového brutalismu padesátých let, zasazeného do parku na jihu města. V řadách tam klidně stály desetitisíce lidí, zatímco uvnitř se před otevřením dveří konal soukromý dvacetiminutový náboženský obřad. Vedl ho pastor Sabatini Lali za přítomnosti Sennovy rodiny shromážděné kolem rakve.

Když se dveře otevřely pro veřejnost, řada lidí, kteří se s ním chtěli naposledy rozloučit, byla dlouhá nejméně pět kilometrů, vinula se až k příjezdové cestě, dále přes vstup a po obvodu areálu, klikatila se zleva doprava přes park, sice neorganizovaně, ale v dokonalém pořádku. Ti na konci čekali sedm hodin, než přišli na řadu. Posouvali se pomalu

dopředu ve vedru, které dopoledne dosáhlo 26 stupňů Celsia, aby vzdali hold rakvi s brazilskou vlajkou a jednou ze Sennových starých přileb. Rakev hlídali dva vojáci s kopími a čtyři s puškami u nohy.

Když se prezident Itamar Franco v neděli odpoledne dozvěděl o tragédii na okruhu v Imole, okamžitě vyhlásil třídní státní smutek a také jednodenní volno na všech státních školách. Brazilci všech věkových kategorií a vrstev přišli do parku Ibirapuera, aby se osobně rozloučili. Mezi prvními v řadě byla čtyřiaosmdesátiletá Adelia Scottová, která cestovala mnoho hodin ze svého domova na jihu země. „Zbožňovala jsem ho,“ řekla. Nedaleko od ní stál třináctiletý školák Marco Putnoki, který se postavil do řady ještě předchozí den odpoledne. Ve skutečnosti patřila drtivá většina lidí čekajících na poslední sbohem k mladší generaci do pětadvaceti let, což hodně vypovídalo o Ayrtonu Sennovi i o Brazílii.

Senna byl mladý a krásný v zemi, kde se tyto atributy zdály být jedinou stabilní měnou. Upřímný smutek mladých truchlících – univerzitních studentů i zaměstnanců McDonald's – velmi jasně ukázal, co pro ně znamenal. „Byl to náš hrdina,“ řekla osmnáctiletá Silvia Barrosová, „naš jediný.“

Nenápadným zadním vchodem přicházeli rodina, přátelé, obchodní partneři a kolegové ze světa automobilových závodů, aby mu vzdali úctu. Každý z nich měl na klopě malý odznak s jedním písmenem: „F“ jako *familia* (rodina) nebo „A“ jako *amigos* (přátelé). Mezi nimi byl i třiadvacetiletý Christian Fittipaldi, člen známé brazilské motoristické dynastie, který jezdil ve Formuli 1 svou třetí sezónu. Požádal jsem ho, aby vysvětlil, proč měl zesnulý tak výjimečný význam pro mladé lidi v jeho zemi. „Byl dobrým příkladem pro všechny,“ řekl Fittipaldi. „Byl to člověk, na kterého jste se vždy mohli spolehnout, a to nejen na trati. Víte, pokud má země mnoho politických a ekonomických problémů, ale vzejde z ní někdo, komu se tak daří, kdo jde do světa reprezentovat zemi třetího světa a uspěje v konkurenci lidí z částí Země,

kde panují mnohem lepší podmínky... nuže, přinesl nám toho hodně, to je vše.“ Fittipaldi se odvrátil, aby utěšil svého kolegu z okruhů velkých cen a krajana Rubense Barrichella, který se sesypal během rozhovoru s televizním reportérem a před zraky všech plakal na rameni svého přítele.

Venku u hlavní brány lidi opouštěla zdrženlivost v rostoucí tlačnici, kterou policie usměrňovala malým vchodem. Více než sto padesát jich omdlelo, když se pořádková jednotka vojenské policie pokoušela obnovit pořádek pod transparentem, který naznačoval, jak silné emoce vyvolala v těchto lidech Sennova smrt. „Assassinios Mercenários Queremos Justiça,“ hlásal červený nápis na černém pozadí. „Loupežní vrazi. Lid žádá spravedlnost.“

Hodinu za hodinou kolem něj procházeli mladí i staří, tisíce a tisíce lidí. Jen v rychlosti se stihli podívat na malou tribunu přeplněnou novináři, fotografy a televizními reportéry, jejichž objektivy směřovaly na malou VIP tribunu naproti, aby nezmeškali příchod rodiny, přátel, kolegů a celebrit – jeho otce Milтона da Silvu, matky Neyde, bratra Leonarda a sestry Viviane; prezidenta Itamara Franca se všemi zástupci politické moci v São Paulu; jeho osobního pilota, kapitána Owena O'Mahonyho; a fotbalistu Violu, který byl hráčem Sennova oblíbeného klubu Corinthians a předchozí večer svůj gól do sítě Islandu ve Florianópolisu věnoval zesnulému. (Následující večer Viola dvakrát skóroval v ligovém zápase proti Guarani a oba góly oslavil kolečkem kolem stadionu s malou brazilskou vlajkou v ruce a kolem transparentů s nápisy: „Senna – navždy v našich srdcích“ a „Děkujeme, Ayrton“.)

Sennova přítelkyně Adriane Galisteuová, jednadvacetiletá blondýnka, bývalá zpěvačka a modelka, v rozrušení střídavě odcházela a znovu přicházela. Posledních třináct měsíců strávili spolu, většinou v jeho domě ve Faru na nejjižnějším cípu Portugalska a v jeho domě na pláži u São Paula. Adriane přistoupila k rakvi svého milovaného ve stejnou chvíli jako Alain Prost, Sennův nejstarší a úhlavní soupeř, a Gerhard

Berger, jeho nejlepší přítel v paddocku. Oba ji objali, sdílejí s ní společný smutek. Frank Williams, v jehož autě Senna před třemi dny zahynul, přijel na invalidním vozíku a v jeho strhané tváři se zračil smutek. Ron Dennis, majitel týmu McLaren, se kterým Senna získal tři tituly mistra světa, seděl na lavičce pro VIP hosty celých čtyřicet minut mlčky. Nuno Cobra, malý muž s hezkou tváří, deset let Sennův osobní fyzioterapeut, přítel a rádce, přešel pomalu ke stříbrnému katafalku, s pláčem pohládl čelo rakve a něžně k ní promlouval, jako by se snažil utěšit neklidné dítě. My, kteří jsme se na ten výjev dívali, jsme museli od toho srdcervoucího obrazu odvrátit zrak.

Za normálních okolností by byla rakev otevřená a tvář zesnulého přístupná poslednímu pohledu loučících se pozůstalých. Senna však utrpěl při nehodě v Imole tak ošklivá poranění lebky, že nebylo možné provést obvyklé kosmetické úpravy, a na žádost rodiny zůstalo víko zavřené. Přesto mnozí z těch, kteří v nekončícím zástupu proudili kolem, posílali rakvi polibek, bolestně jí mávali, přežehnávali se nebo šeptali tichou modlitbu za zesnulého. Někteří se zmohli jen na to, aby se v žalu chytili někoho jiného, odkráčeli s ním a zřítili se do rukou připravených zdravotníků. Za lanem oddělujícím dav od rakve kladli různé vzpomínkové předměty – květ, náramek, báseň. Někteří drželi v ruce fotografii tohoto velkého muže. Jedna ze starších žen měla na tričku připnutý kousek papíru s načmáraným vzkazem: „Senna obrigado“ (Děkuji, Senno). Stejný obraz se opakoval znovu a znovu. Děkujeme ti za to, co jsi nám dal. Muž v pokročilém věku se zastavil, rozpažil ruce a začal před rakví přednášet slavnostní řeč, kterou strážce přerušil a jemným dotekem ho posunul dál. Pozdě odpoledne přišel nevidomý muž v obleku v doprovodu přítele. Oba strávili v řadě sedm hodin.

Velká část mladých lidí – většinou dívek – měla na čele fixem napsané jméno zesnulého. Ještě více z nich mělo na každém líci namalované žluté, zelené a černé pruhy. Brazil-

ská přítelkyně, která mě vyprovázela z budovy, mi v parku u řady truchlících vysvětlila, že tento zvyk začal před dvěma lety, kdy mladí Brazilci poprvé po dvaceti letech vyšli do ulic, aby žádali trestní stíhání a odchod zkorumpovaného prezidenta Collora de Mella. „V barvách Brazílie si namaľovali žluté a zelené pruhy,“ řekla Ana Cecília. „Teď přidali černou jako barvu smutku.“

Když jsme opouštěli síň a vyšli na slunce, prošli jsme kolem aleje vytvořené z květinových věnců, které ležely mezi chodníky. Obrovské konstrukce z exotických květin, květinové kříže, vlajky a kruhy, některé se saténovými stuhami s názvy organizací a firem, se kterými Senna spolupracoval, jiné s kartičkami podepsanými soukromými osobami. Věnce od Goodyearu, od Audi, od fotbalových klubů FC São Paulo a Corinthians, od rodiny Fittipaldiů, od Andrettiových – Maria a jeho manželky Dee, jeho syna Michaela a jeho manželky Sandry – a od Bernieho Ecclestonea a Asociace konstruktérů Formule 1. Byly zde květiny od automobilových klubů z celé Brazílie a fanklubů Senny z celého světa. Stály zde dva obrovské kříže, jeden od Mansoura a Kathy Ojehových z firmy TAG, která jej sponzorovala během mistrovských let, a druhý od McLaren International. Ti mu kdysi velmi rádi platili milion dolarů za závod. Jednoduchý věnec s chryzantémami poslali „dva z mnoha Tvých fanoušků v Severním Irsku“.

Kdesi uvnitř Paláce 9. července přerušil Sennův bratr Leonardo Senna da Silva truchlivou atmosféru a na tiskové konferenci přednesl rozzlobená slova o dalším aspektu tragédie, který bude v následujících měsících rezonovat s rostoucí intenzitou. „Orgány motoristického sportu zájímají jen peníze,“ řekl a v podstatě parafrázoval myšlenku z transparentu umístěného u hlavní brány. Věděli, jakým nebezpečím a rizikům čelili jezdci v Imole. Věděli o tom, že v zatáčce Tamburello, kde Senna přišel o život, dělí jezdce od betonové zdi jen kousek trávy a dvacet metrů asfaltu. „Kdyby přijali patřičná opatření,“ řekl Leonardo novinářům

s kamenným výrazem na tváři, skrýváje silné emoce, „můj bratr by dnes žil“.

V odpoledním vedru visely na zábradlí obvodového plotu další transparenty: „Senna obrigado“, „Adeus Senna“, „Senna tricampeão“, „Senna o melhor“. Na několika z nich nebylo žádné jméno, jen jedno slovo „saudade“. „Je to nejkrásnější portugalské slovo,“ řekla moje přítelkyně Ana Cecília, když jsme si od prodavače u plotu paláce koupili několik lahví minerální vody. „Je to jedno z těch slov, pro která neexistuje přímý překlad. Znamená to i smutek ze ztráty člověka, kterého miluješ. Žádný jiný jazyk toto slovo nemá.“

Lidé procházeli síní celou noc. Hodinu po úsvitu, tři sta kilometrů podél pobřeží Atlantského oceánu, ve městě Curitiba, šestnáctiletá studentka vypnula ranní zprávy s reportáží z pohřbu a zastřelila se revolverem ráže 5,6 milimetru. „Zabím se, protože už nechci dál trpět,“ napsala Zuleika da Costová Rosová v dopise na rozloučenou rodičům a svému bývalému příteli. „Jdu se setkat s Ayrtonem.“

Když v deset hodin houfnice 2. dělostřelecké brigády vypálily nad parkem Ibirapuera čestnou salvu, už více než dvě stě tisíc lidí řeklo zesnulému své poslední sbohem. Na rakev zahalenou vlajkou se sypaly lupeny růží, když ji kadeti vojenské akademie Barro Branco zvedali z katafalku na ramena a mezi květinovými alejemi ji vynášeli ze sálu k čekajícímu hasičskému autu.

Tento druhý a poslední konvoj převezl rakev patnáct kilometrů městskými a předměstskými ulicemi na hřbitov Morumbi. Sledovalo ho a doprovázelo přibližně čtvrt milionu lidí. Ulice lemovalo množství transparentů a odkazů s opakujícími se slovy: „Ayrton Senna para sempre“, „Adeus“, „Valeu“, „Obrigado“. A ještě jeden, na kterém stálo: „Byl jsi cennější než devadesát procent našich politiků.“ Před Beethovenovou hudební akademií na Avenida Rebouças zahrál klavírista skladbu, kterou brazilská televize TV Globo zvykla používat při oslavách Sennových vítězství. Ana

Cecília se v tu chvíli rozplakala, přestože vůbec není velkou fanynkou automobilových závodů. Píseň jí připomněla roky Ayrtonovy slávy a co jeho úspěch znamenal pro její zemi.

Další desítky milionů Brazilců sledovaly v televizi, jak sedm letadel Esquadilha de Fumaça – akrobatického týmu brazilského letectva – vytvořilo kouřové stopy v kosočtverečné formaci, když se průvod plahočil vzhůru do Morumbi, bohaté čtvrti nad městem. Poslední kilometr strmě se klikatící cesty vypadal jako stoupání na Alpe d'Huez na Tour de France. Lemovaly ji davy lidí s transparenty, a když průvod procházel kolem, silně tleskali. Rozdíl byl v tom, že mnozí z těchto lidí i přes potlesk plakali, protože se loučili s velkým šampionem na jeho poslední cestě. „Tato manifestace hovoří za všechno,“ řekl guvernér státu a po krátké odmlce pokračoval, „o velké lásce a úctě lidí ke svému hrdinovi.“ Něco takového jsem neviděl od pohřbu Boba Marleyho v roce 1981, kdy podobná kolona přecházela z jedné strany Jamajky na druhou. I tehdy ji doprovázely helikoptéry a sledovaly tisíce obyčejných lidí.

Místo Sennova posledního odpočinku se však velmi lišilo od Marleyho malého cihlového mauzolea na kopci v jeho rodišti – odlehlé venkovské vesničce. Čekali jsme na něj za hlídanými zdmi s výhledem na luxusní výškové bytové domy v Cemitério de Morumbi, oválném parku o velikosti několika fotbalových hřišť. Na zdejších hrobech nebyly žádné náhrobní kameny, jasnozelenou rovnou plochu pokrývaly jen malé tabulky položené do trávy. Jejich široký rozptyl byl nejjasnějším důkazem bohatství lidí, kteří jsou zde pohřbeni, a mnoho vypovídajícím projevem privilegií v pulzujícím městě, kde statisíce lidí žijí a umírají v provizorně vystavěných chatrčích.

Sledovali jsme příchod oficiálních hostů, kteří měli na tmavých oblecích a černých hedvábných smutečních šatech připevněné malé „F“ nebo „A“. Přijeli v limuzínách, malých autobusech nebo vrtulníky, které přelétávaly sem a tam, přistávaly na improvizované ploše za malým lesíkem. Bez-

pečnost truchlících zajišťovali příslušníci Grupo de Ações Táticas Especiais, brazilských speciálních jednotek, v matně šedých bojových uniformách, černých baseballových čepicích a s pouzdrem na zbraň visícím kolem beder. Stáli jsme a dělali si poznámky, zatímco malé skupinky příbuzných a přátel pomalu kráčely po provazy lemované stezce s bledě zeleným kobercem do středu kruhového centrálního trávníku, kde kolem čerstvě vykopaného hrobu ležely světle zelené plachty a malý bílý baldachýn vrhal stín na místo obřadu.

Zúčastnit se mělo kolem pěti set lidí. Uprostřed se shromáždila nejbližší rodina: otec, matka, sestra, bratr. Adriane Galisteuová přišla ve společnosti své přítelkyně Birgit Sauerové, manželky bývalého šéfa brazilského Volkswagenu. V nejužším rodinném kruhu stála také Sennova bývalá partnerka Xuxa Meneghelová, populární zpěvačka a televizní moderátorka. Nechyběli ani přátelé: boxer Adilson Maguila Rodrigues, umělci Francisco Cuoco a Alberto Riccelli. Na okraji stál italský velvyslanec a prezident italské automobilové federace, kteří trpělivě odpovídali na otázky novinářů, zda Sennovu smrt způsobil nebezpečný okruh v Imole. Přítomni byli také šéfové týmů Formule 1: nejstarší Ken Tyrrell; Peter Collins z Lotusu, se kterým Senna vyhrál svou první velkou cenu; Frank Williams, v jehož autě zemřel a který špatně snášel reakci brazilských fanoušků, přijel v dodávce se zataženými závěsy a Ron Dennis z McLarenu, který přijížděl obklopen ochrankou jako vystříženou z filmu „Gauneři“ – tichými, dobře stavěnými muži v černých oblecích s brýlemi značky Ray-Ban na očích.

Hluk z oblohy v dálce oznámil příchod dalšího průvodu. Když se nad obzorem objevilo půl tuctu televizních helikoptér, příslušníci 2. gardového praporu Jihovýchodního vojenského okruhu si narovnali své zelené uniformy, vzali si na ramena pušky a seřadili se v šiku u brány hřbitova.

V jejich blízkosti se seřadili ti, kteří nesli rakev: Gerhard Berger, navenek vyrovnaný, ale občas se odvrátil, aby se uklidnil; Alain Prost a Michele Alboreto, veteráni mnoha

soubojů se zesnulým; trojnásobný mistr světa Jackie Stewart, který reprezentoval nejen svou éru, ale také všechny předchozí; Damon Hill, poslední Sennův týmový kolega, který skrýval oči za tmavými brýlemi stejně jako celý klan Fittipaldiů – Emerson, Wilson a Christian; další brazilští krajané Rubens Barrichello, Maurizio Sandro Sala, Roberto Moreno a Raul Boesel; Pedro Lamy, mladý portugalský jezdec, se kterým se Senna spřátelil, když přišel do Formule 1 jako nováček s týmem Lotus; Derek Warwick, kterého, jak každý ví, Senna kdysi odmítl jako svého týmového kolegu; pilot Lotusu Johnny Herbert; Belgičan Thierry Boutsen, tichý muž a blízký přítel, který se svou manželkou často bydlel u Senny a Adriane ve vile u Algarve; a vysoký Němec Hans-Joachim Stuck, jehož otec závodil před druhou světovou válkou ve zlaté éře motoristického sportu.

Úřadující mistr světa Prost byl magnetem pro televizní kamery a rozhlasové mikrofony. Vyhověl požadavkům novinářů, aby si s nimi promluvil o Sennově nehodě: „Byl jsem šokován,“ řekl. „Patřil k těm lidem, o kterých si nikdy nepomyslíte, že by se jim to mohlo stát. Byl mistrem svého řemesla. Určitě se něco stalo s autem. Motosport je vždy nebezpečný, ale musíme co nejvíce minimalizovat riziko. Myslím si, že nastal čas na změnu mnoha věcí. Není to otázka pravidel, je to otázka filozofie a respektu vůči jezdcům.“

Zmínil i to, jak se po pěti letech konfliktů se Sennou smířili krátce před jeho smrtí, přičemž jejich vzájemná srdečnost vyvrcholila objetím v Imole v předvečer havárie. Nikdo nechtěl pochybovat o Prostově upřímnosti, ale jeho vyjádření vyznělo jako předem připravená odpověď, jako by bylo součástí scénáře pro uspokojení všech. Koneckonců, rivalita těchto dvou mužů daleko přesahovala boj o vítězství nebo dokonce o titul, ale položila složité otázky o čestnosti a mužnosti. Kromě toho nás stáhli s sebou, nutili nás, abychom si vybrali stranu a vedli hádky.

Novináři však chtěli vědět, jestli si Prost v souladu s chladnokrevnou realitou Formule 1 plánuje rozmyslet

svůj nedávný konec kariéry a vrátit se do auta, ze kterého ho Senna teprve před několika měsíci vytlačil s takovou veřejnou potupou. „Z úcty k němu,“ prohlásil Prost, „bych nikdy, nikdy, nikdy nesedl do jeho auta.“

Když jste tam s odstupem stáli a sledovali houf reportérů a kameramanů obklopujících malou kudrnatou postavu, vybavil se vám živý obraz všech pátků a sobot v padocích a boxových uličkách na okruzích celého světa, když se po skončení tréninků kolem Prosta a Senny shlukli muži a ženy se zápisníky a fotoaparáty. Oba jezdce dělilo možná dvacet metrů a každý z nich mluvil o dění uplynulého dne ze svého pohledu ve vlastním charakteristickém stylu, ale oba ve skutečnosti mluvili stejně o tom druhém jako o sobě – i když v Sennovi byla rivalita tak hluboce zakořeněná, že se nepřinutil vyslovit jméno svého soupeře.

Nyní se v tomto „travnatém paddocku“ shlukla jen jedna skupinka novinářů kolem jednoho muže. „V jistém období jsme byli nepřátelé,“ říkal Prost, „ale zároveň jsme k sobě měli velmi blízko, protože jsme bojovali proti sobě, a čím déle to trvalo, tím jsme si byli bližší. Deset let to bylo o Prostovi a Sennovi. Teď je pryč polovina mé kariéry.“

Mezi jezdci, kteří sehráli v Sennově kariéře významnou roli, chyběli na pohřbu tři: dva bývalí mistři světa a jeden budoucí šampion. Prvním z nich byl Nigel Mansell, který Sennu porazil v boji o titul v roce 1992. Byl zaneprázdněn novou kariérou v Americe a připravoval se na svůj druhý pokus na Indy 500 koncem května. Několik týdnů po pohřbu, sedící v karavanu svého týmu na okruhu v Indianapolisu, Mansell tiše a se zjevným pocitem ztráty mluvil o Sennově smrti. Angličan se usilovně snažil budovat dobré vztahy s veřejností, ale málokdy ve prospěch jiných. Hezky řečeno, chyběla mu ladnost v projevu a možná právě proto jeho lítost působila přesvědčivě.

Další chybějící šampion, Nelson Piquet, získal podobně jako Senna tři tituly mistra světa. Ze srdcí Brazílčů ho však před několika lety úplně vytlačil mladší Ayrton, což jeho

krajan dost těžko nesl. V tomto okamžiku se však, a možná mu to slouží ke cti, odmítl tvářit, že před lety veřejně neurazil Sennu, když ho nazval „taxikářem ze São Paula“ nebo ještě horšími přívlastky. Přesto se jeho poznámky zdály být zbytečné a svědčily spíše o jeho nedostatku zralého úsudku než o Sennově charakteru. „Vždy jsem nesnášel pohřby,“ řekl Piquet. „Kromě toho jsem se nechtěl zachovat jako Prost, který se tvářil jako Sennův přítel, i když ve skutečnosti spolu celý život bojovali.“

S jeho pocity se ztotožnil i méně známý brazilský pilot Formule 1 Chico Serra. „Na pohřbu jsem se neukázal, protože jsem se nechtěl rozčítit,“ řekl Serra. „Bylo tam tolik přetvářky, že by se mi z toho udělalo nevolno. Někteří urazili tisíce kilometrů jen proto, aby si přihřáli vlastní polévku. Tito lidé mu nikdy nepomohli a chtěli nás přesvědčit, že jsou velcí přátelé, kteří utrpěli obrovskou ztrátu. Účast na pohřbu jim přinesla více než vítězství na Indy 500.“ Serrův krutý výrok rezonoval o to více, že to byl právě on, kdo před dvanácti lety odstartoval kariéru mladého Ayrtona Senny, když ho vzal do Anglie a pomohl mu získat místo v týmu. Sám Serra se začátkem osmdesátých let dvě nebo tři sezóny potácel v zadní části startovního pole ve Formuli 1, aby pak sledoval, jak ho jeho chráněncem dobíhá a nakonec předbíhá.

Třetím chybějícím byl Michael Schumacher, od kterého se očekávalo, že nahradí Sennu na postu největšího génia Formule 1, nejlepšího jezdce své generace a tvůrce standardů. Mnoho lidí očekávalo, že to potrvá ještě dva nebo tři roky, případně že Senna ohlásí konec kariéry, a toto nástupnictví se potvrdí. Schumacher však nečekaně porazil Sennu v úvodních dvou závodech sezóny 1994 a jeho monopost byl jen pár metrů za Sennovým Williamsem, když vyletěl z trati a zahynul. Nyní si místo účasti na pohřbu raději zvolil přípravu a plné soustředění na další závod v Monaku.

Chyběli i další lidé, kteří však už nepatřili k Sennovým soupeřům na trati, zvláště dva angličtí představitelé Formule 1: Max Mosley, prezident Mezinárodní automobilové

federace, a tedy v konečném důsledku muž zodpovědný za bezpečnostní standardy na okruzích; a Bernie Ecclestone, šéf Asociace konstruktérů Formule 1, o kterém se říkalo, že měl prsty ve zmatku a následném odložení oznámení o Sennově smrti, aby se mohla restartovat Velká cena San Marina. Ecclestoneův čin se stal předmětem intenzivních a trpkých spekulací mezi obyčejnými Brazilci, kteří se neuměli zbavit pocitu, že pokud Senna zemřel na místě, závod měl být zrušen z úcty k zesnulému a prosté lidskosti. Ecclestone byl toho rána viděn v hotelu v São Paulu, ale pohřbu se nezúčastnil, protože Leonardo Senna da Silva ho informoval, že jeho přítomnost by byla „nevhodná“. Ecclestone naproti tomu vydal prohlášení, podle kterého se měl odpoledne setkat s guvernérem státu, aby společně diskutovali o nehodě.

Když teď jezdci posouvali rakev na kovovém vozíku, ve tvářích měli nepopsatelnou prázdnotu. Po padesáti metrech se zastavili naproti gardistům, kteří namířili své automatické pušky do země a na rozkaz vypálili tři salvy na pozdrav. Mezi každou salvou bylo slyšet cinkání prázdných mosazných nábojnic o asfalt a v pozadí rotory helikoptér kroužících nad hlavami. Jezdci, obklopení divokým soubojem fotografiů, převedli Sennovu rakev ze silnice na trávník, kde jí převzal tucet policejních kadetů, kteří ji nesli po cestičce ke hrobu, zatímco piloti se připojili ke skupině pozůstalých u něj. O sto metrů dále mezi řadami gardistů u brány hřbitova pár chlapců po čtyřech sbíralo vypálené nábojnice ze salvy.

V první řadě u otevřeného hrobu seděla nejbližší rodina zesnulého: matka, otec, sestra, bratr, synovec a neteře. Za nimi byla místa vyhrazena pro Adrianu Galisteuovou a její nejslavnější předchůdkyni ze Sennových oblíbenkyň, Xuxu Meneghelovou. I teď však bylo cítit, jak mezi nimi jiskří napětí a drobné náznaky negativních pocitů. Když Adriane zaujala své místo ve druhé řadě, Xuxa rychle vstala a přesunula se jinam.